JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
8 päivänä kesäkuuta 2006 [1]

I Johdanto

1. Tässä Rechtbank 's-Hertogenboschin [2] (ensimmäisen oikeusasteen siviili- ja rikostuomioistuin) esittämässä EU 35 artiklaa koskevassa ennakkoratkaisupyynnössä yhteisöjen tuomioistuin saa neljännen kerran tilaisuuden tulkita Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä yleissopimus) 54 artiklaa, jossa vahvistetaan ne bis in idem -periaate.

2. Kahdessa ensimmäisessä tapauksessa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että tätä periaatetta sovelletaan silloin, kun rikosoikeudellisesta menettelystä luovutaan syytetyn täyttäessä virallisen syyttäjän kanssa sopimansa tietyt velvoitteet, [3] mutta ei kuitenkaan silloin, jos asian käsittelyn päättäminen johtuu siitä, että syyttäjä päättää luopua syytteestä, koska syytettyä vastaan on ryhdytty toimiin toisessa jäsenvaltiossa saman teon takia. [4]

3. Kolmannen tilaisuuden kyseisen artiklan tulkintaan tarjosi asiassa C-436/04, Van Esbroeck, 9.3.2006 annettu tuomio, [5] jossa yhteisöjen tuomioistuin arvioi mainitun periaatteen ajallista soveltamista ja täsmensi "saman teon" käsitettä.

4. Nyt esillä olevassa tapauksessa puolestaan nousevat ensimmäisen kerran esille viimeksi mainitun käsitteen rajat ja se, miten valtiovaltaa käytetään rikollisten tekojen rankaisemisessa, sillä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma ilmauksen "sama teko" soveltamisalasta ja haluaa tietää, onko henkilöstä yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetulla tavalla jo "annettu tuomio", jos hänet on näytön puuttuessa vapautettu syytteistä tuomiolla. [6]

1 – Alkuperäinen kieli: espanja.

2 – Antwerpenin lähistöllä sijaitseva Brabant, jossa taidemaalari Hieronymus Bosch syntyi 1450-luvulla. Alankomaat on tunnustanut yhteisöjen tuomioistuimen toimivallan antaa ennakkoratkaisuja ja valtuuttanut kaikki tuomioistuimensa esittämään sille kysymyksiä (EYVL 1999, C 120, s. 24).

3 – Yhdistetyt asiat C-187/01 ja C-385/01, Gözütok ja Brügge, tuomio 11.2.2003 (Kok. 2003, s. I-1345), josta esitin ratkaisuehdotukseni 19.9.2002.

4 – Asia C-469/03, Miraglia, tuomio 10.3.2005 (Kok. 2005, s. I-2009).

5 – Kok. 2006, s. I-2333, Esitin myös tässä asiassa ratkaisuehdotuksen 20.10.2005.

6 – Euroopan yhteisöjen komissio on julkaissut "Vihreän kirjan toimivaltaristiriidoista ja ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä" (Bryssel, 23.12.2005, KOM(2005) 696 lopullinen), jossa tarkastellaan, minkätyyppisiin päätöksiin kyseistä periaatetta voidaan soveltaa (s. 9).

5. Tällaisia epäilyjä on ilmennyt oikeudenkäynnissä, jonka Van Straaten yleissopimuksen 111 artiklan 1 kohdan nojalla pani vireille häntä koskevan ilmoituksen tekemisestä Schengenin tietojärjestelmään.

II Schengenin säännöstö

A *Yleistä*

6. Kyseiseen oikeudelliseen säännöstöön kuuluvat:

a) Benelux-talousliiton muodostavan kolmen valtion, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan välillä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehty sopimus, joka allekirjoitettiin 14.6.1985 luxemburgilaisessa kaupungissa Schengenissä, josta sopimus on saanut nimensä [7]

b) edellä mainitun sopimuksen soveltamisesta 19.6.1990 tehty yleissopimus, [8] jossa määrätään yhteistyöstä tarkastusten lakkauttamisen vaikutusten lieventämiseksi

c) muita jäsenvaltioita koskevat pöytäkirjat ja liittymissopimukset, yleissopimuksella perustetun toimeenpanevan komitean julistukset ja päätökset sekä niiden elinten tekemät päätökset, joille komitea on luovuttanut päätöksentekovaltaa. [9]

7. Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn pöytäkirjan (N:o 2), jolla edellä mainittu oikeudellinen kokonaisuus on saatettu osaksi unionin järjestelmää, 2 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan nojalla pöytäkirja on voimassa 1 artiklassa luetelluissa 13 jäsenvaltiossa, joihin Alankomaiden kuningaskunta ja Italian tasavalta kuuluvat, [10] Amsterdamin sopimuksen voimaantulosta (1.5.1999) alkaen.

7 – EYVL 2000, L 239, s. 13.

8 – EYVL 2000, L 239, s. 19.

9 – EYVL 2000, L 239, s. 63 ja sitä seuraavat sivut.

10 – Muut valtiot ovat Belgian kuningaskunta, Tanskan kuningaskunta, Saksan liittotasavalta, Helleenien tasavalta, Espanjan kuningaskunta, Ranskan tasavalta, Luxemburgin suurherttuakunta, Itävallan tasavalta, Portugalin tasavalta, Suomen tasavalta ja Ruotsin kuningaskunta. Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät ole täysin liittyneet tähän yhteiseen hankkeeseen, vaan ne ovat päättäneet osallistua siihen vain tietyiltä osin (29.5.2000 tehty neuvoston päätös 2000/365/EY (EYVL L 131, s. 43) koskee Yhdistyneen kuningaskunnan ja 28.2.2002 tehty neuvoston päätös 2002/192/EY (EYVL L 64, s. 20) Irlannin esittämää pyyntöä saada osallistua joihinkin Schengenin säännöstön määräyksiin). Tanskan ei erityisasemansa vuoksi tarvitse soveltaa tällä alalla tehtäviä päätöksiä. Mainitut määräykset ja päätökset sitovat kymmentä uutta jäsenvaltiota niiden Euroopan unioniin liittymisestä lähtien, vaikka monet niistä edellyttävät sovittelua neuvostossa (Tšekin tasavallan, Viron tasavallan, Kyproksen tasavallan, Latvian tasavallan, Liettuan tasavallan, Unkarin tasavallan, Maltan tasavallan, Puolan tasavallan, Slovenian tasavallan ja Slovakian tasavallan liittymisehtoja koskevan asiakirjan 3 artikla sekä perussopimuksiin tehdyt mukautukset).

8. Mainitun pöytäkirjan johdanto-osan mukaan Schengenin säännöstön tarkoituksena on tehostaa Euroopan yhdentymistä ja erityisesti tehdä mahdolliseksi Euroopan unionin nopeampi kehittyminen vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvaksi alueeksi.

9. Pöytäkirjan 2 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan nojalla neuvosto teki 20 päivänä toukokuuta 1999 päätöksen 1999/435/EY Schengenin säännöstön määrittelemisestä ja päätöksen 1999/436/EY [11] Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisen oikeusperustan vahvistamiseksi kullekin Schengenin säännöstöön kuuluvalle määräykselle tai päätökselle.

B *Ne bis in idem -periaate*

10. Yleissopimuksen III osaston "Poliisi ja turvallisuus" 1 luvun otsikkona on "Yhteistyö poliisiasioissa" (39–47 artikla), ja 2 luku koskee "Oikeusapua rikosasioissa" (48–53 artikla).

11. Kyseisen osaston 3 luku "Ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta" sisältää 54–58 artiklan, joiden oikeusperustaksi on vahvistettu EU 34 ja EU 31 artikla päätöksen 1999/436 2 artiklan ja sen liitteen A mukaan.

11 – EYVL L 176, s. 1 ja 17.

12. Yleissopimuksen 54 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Henkilöä, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli on antanut lainvoimaisen tuomion, ei voida syyttää samasta teosta toisen sopimuspuolen toimesta edellyttäen, että tämä henkilö on tuomion saatuaan suorittanut rangaistuksensa tai parhaillaan suorittaa sitä taikka että sitä ei voida tuomion antaneen sopimuspuolen lain mukaan enää suorittaa."

13. Sen 55 artiklan 1 kohdan a alakohdassa täsmennetään, että sopimusvaltio voi yleissopimuksen ratifioidessaan selittää, että 54 artikla ei sido sitä, jos toisen maan antaman tuomion pohjana oleva teko on tapahtunut kokonaan tai osittain sen alueella.

C *Huumausaineiden laittoman kaupan torjunta*

14. Yleissopimuksen III osaston 4 luvun ("Rikoksentekijöiden luovuttaminen", 59–66 artikla) ja 5 luvun ("Rikostuomioiden täytäntöönpanon siirto", 67–69 artikla) jälkeen tulevaan 6 lukuun "Huumausaineet" (70–76 artikla) sisältyy 71 artikla, jonka oikeusperustana on edellä mainittujen EU

34 ja EU 31 artiklan lisäksi EU 30 artikla ja jossa määrätään seuraavaa:

"Sopimuspuolet sitoutuvat toteuttamaan kaikenlaisten huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden mukaan lukien kannabiksen epäsuoran ja suoran myynnin sekä näiden tuotteiden ja aineiden myyntiä tai maastavientiä varten tapahtuvan hallussapidon osalta kaikki Yhdistyneiden Kansakuntien olemassa olevien yleissopimusten mukaiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittoman kaupan estämiseksi ja rankaisemiseksi."

15. Saman osaston viimeinen eli 7 luku (77–91 artikla) koskee "Ampuma-aseita ja ampumatarvikkeita".

D *Schengenin tietojärjestelmä*

16. Yleissopimuksen IV osaston määräyksillä (92–119 artikla) perustetaan Schengenin tietojärjestelmä, [12] joka koostuu kansallisesta osasta kunkin sopimuspuolen alueella ja teknisen tuen yksiköstä; järjestelmän kautta viranomaiset pääsevät automaattisen hakumenettelyn avulla käsiksi henkilöistä ja tavaroista tehtyihin ilmoituksiin, joiden tietoja voi käyttää ainoastaan 95–100 artiklassa määrättyihin tarkoituksiin (92 artiklan 1 kohta yhdessä 94 artiklan 1 kohdan ja 102 artiklan 1 kohdan kanssa).

17. Tietoja voidaan tarvita esimerkiksi henkilön pidättämiseksi luovutustarkoituksessa, jolloin etsittyä henkilöä koskevat tiedot tallennetaan järjestelmään pyytävän sopimuspuolen oikeusviranomaisen pyynnöstä (95 artiklan 1 kohta), ja ainoastaan ilmoituksen tehneellä valtiolla on lupa muuttaa, täydentää, korjata tai poistaa tallentamiaan tietoja (106 artiklan 1 kohta). Jos pyynnön vastaanottanut valtio katsoo, ettei ilmoitus ole sen oikeusjärjestyksen, kansainvälisten velvoitteiden tai oleellisten kansallisten etujen mukainen, se voi lisätä ilmoitukseen maininnan siitä, että se kieltää pidättämisen alueellaan (95 artiklan 3 kohta yhdessä 94 artiklan 4 kohdan kanssa).

18. Kukin sopimuspuolista nimeää toimivaltaisen viranomaisen, joka vastaa tietojärjestelmän kansallisesta osasta (108 artiklan 1 kohta). Jokainen henkilö voi vedota tuomioistuimeen itseään koskevan tiedon oikaisemiseksi, poistamiseksi, tiedoksisaamiseksi tai vahingonkorvauksen vaatimiseksi (111 artiklan 1 kohta), ja sopimuspuolet sitoutuvat keskenään panemaan täytäntöön toistensa tekemiä lopullisia päätöksiä (111 artiklan 2 kohta).

12 – Yhteisöjen tuomioistuin tarkasteli tätä järjestelmää ensimmäisen kerran asiassa C-503/03, komissio v. Espanja, 31.1.2006 annetussa tuomiossa (Kok. 2006, s. I-1097).

III Tosiseikat, pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset [13]

19. Van Straatenilla, joka on yhteisön kansalainen, oli maaliskuussa 1983 Italiassa hallussaan noin viisi kilogrammaa heroiinia, ja kyseinen heroiini vietiin Italiasta Alankomaihin, jossa Van Straaten piti hallussaan noin 1 000:ta grammaa heroiinia.

20. Van Straatenia on syytetty Alankomaissa seuraavista rikoksista: 1) siitä, että hän on 26.3.1983 tuonut yhdessä A. Yilmazin kanssa Italiasta Alankomaihin 5 500 grammaa heroiinia; 2) siitä, että hän on 27.–30.3.1983 pitänyt Alankomaissa hallussaan 1 000:ta grammaa heroiinia; ja 3) siitä, että hän on pitänyt Alankomaissa hallussaan ampumaaseita ja -tarvikkeita.

21. Rechtbank 's-Hertogenbosch vapautti Van Straatenin ensimmäisestä syytteestä 23.6.1983 antamallaan tuomiolla näytön puuttumisen takia [14] ja tuomitsi hänet kahden muun syytekohdan osalta 20 kuukauden vapausrangaistukseen, jonka hän kärsi asianmukaisesti sen jälkeen, kun tuomio oli lopullisesti vahvistettu. [15]

22. Italiassa Van Straatenia on syytetty muun muassa siitä, että hän on 27.3.1983 pitänyt hallussaan ja vienyt Alankomaihin useaan otteeseen arviolta viisi kilogrammaa heroiinia sellaisen raskauttavan asianhaaran vallitessa, että hän on toiminut rikollisjärjestön jäsenenä. Asian suullinen pääkäsittely käytiin Van Straatenin olematta läsnä, vaikka hänet oli virallisesti haastettu oikeuteen, ja Milanon Tribunale Ordinario (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin) määräsi hänet 22.11.1999 annetulla tuomiolla, kuitenkin siten, ettei raskauttavaa asianhaaraa otettu huomioon, 10 vuodeksi vankeuteen ja 50 miljoonan liiran sakkoon sekä velvoitti hänet korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

23. Italian viranomaisten pyynnöstä Van Straatenista tehtiin ilmoitus Schengenin tietojärjestelmään hänen pidättämisekseen luovuttamista varten Milanon yleisen syyttäjän 11.9.2001 antamalla määräyksellä. Yleissopimuksen 95 artiklan 3 kohtaan vedoten Alankomaat lisäsi ilmoitukseen maininnan, jonka mukaan pidätystä ei saa tehdä sen alueella.

24. Saatuaan tiedon jälkimmäisestä tuomiosta ja häntä koskevan ilmoituksen tekemisestä tietojärjestelmään Van Straaten vaati Korps Landelijke Politidiensteniltä [16] (Alankomaiden kansallinen poliisiviranomainen) rikosrekisteritietojensa poistamista järjestelmästä, ja kun hänelle ei vastattu, hän valitti

13 – Koska ennakkoratkaisupyynnössä annetaan niukasti tietoja, olen seuraavia kohtia laatiessani käyttänyt lähteenä myös joidenkin osapuolten, etenkin Alankomaiden hallituksen ja komission, ennakkoratkaisumenettelyssä esittämiä huomautuksia.

14 – Mielestäni ei ole tarpeen eikä edes merkityksellistä tutkia, oliko tuomio virheellisesti perusteltu. Riittää, kun todetaan, että alankomaalainen tuomioistuin vapautti van Straatenin syytteistä, koska se katsoi, ettei tekoja ollut näytetty toteen.

15 – Gerechthof 's-Hertogenbosch (muutoksenhakutuomioistuin) vahvisti ratkaisun, vaikka muuttikin toisen syytekohdan oikeudellista määrittelyä 3.1.1984 antamallaan tuomiolla, joka puolestaan vahvistettiin muutoksenhaun yhteydessä Hoge Raad der Nederlandenin (ylin tuomioistuin) 26.2.1985 antamalla toisella tuomiolla.

16 – Yleissopimuksen 108 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu viranomainen.

tästä välittömästi Rechtbank 's-Hertogenboschiin. Tämä tuomioistuin haastoi 16.7.2004 antamallaan määräyksellä Italian tasavallan asianosaiseksi yleissopimuksen 106 artiklan 1 kohdan perusteella.

25. Rechtbankin käsityksen mukaan Van Straatenilla on yleissopimuksen 111 artiklan nojalla oikeus vedota tuomioistuimeen, ja Italian on pantava täytäntöön sen tekemä lopullinen päätös.

26. Van Straaten selittää, että Italiassa määrätty rangaistus rikkoo yleissopimusta ja että sen täytäntöönpano on näin ollen lainvastaista. Italia puolestaan väittää, että rangaistavaksi teoksi luokiteltava heroiinin maahantuonti jätettiin Alankomaissa "tuomitsematta", koska Van Straaten vapautettiin syytteestä, joten mikään ei estänyt antamasta siitä toista tuomiota.

27. Rechtbank 's-Hertogenbosch on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Miten [yleissopimuksen] 54 artiklassa tarkoitettu 'sama teko' on ymmärrettävä? (Onko se, että henkilö pitää 27.–30.3.1983 tai tätä lähellä olleena ajankohtana Alankomaissa hallussaan noin 1 000:ta grammaa heroiinia, sama teko kuin se, että hän pitää 27.3.1983 tai tätä lähellä olleena ajankohtana Italiassa hallussaan noin viittä kilogrammaa heroiinia, kun otetaan huomioon, että Alankomaiden heroiinierä on osa Italian heroiinierää? Onko heroiinierän vienti Italiasta Alankomaihin sama teko kuin saman heroiinierän tuonti Italiasta Alankomaihin, kun otetaan huomioon, että Van Straatenin kanssasyytetyt eivät ole Alankomaissa ja Italiassa täysin samat? Merkitsevätkö kaikki nämä teot, eli kyseisen heroiinin hallussapito Italiassa, sen vienti Italiasta, sen tuonti Alankomaihin ja sen hallussapito Alankomaissa, 'samaa tekoa'?)

2) Voidaanko katsoa, että henkilöä koskevassa asiassa on annettu [yleissopimuksen] 54 artiklassa tarkoitettu 'tuomio', jos kyseistä henkilöä vastaan nostetuista syytteistä ei ole katsottu esitetyn oikeudellisesti riittävää ja vakuuttavaa näyttöä ja kyseinen henkilö on vapautettu niistä tuomiolla?"

IV Asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa

28. Tässä ennakkoratkaisumenettelyssä kirjallisia huomautuksiaan ovat esittäneet komissio sekä Itävallan, Tšekin, Espanjan, Ranskan, Italian, Alankomaiden, Puolan ja

Ruotsin hallitukset, ja Espanjan, Alankomaiden ja komission edustajat ovat osallistuneet 4.5.2006 pidettyyn istuntoon, jossa ne esittivät suulliset huomautuksensa.

V Ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

29. Ranskan ja Espanjan hallitukset kiistävät nyt esillä olevan asian merkityksellisyyden, mutta eri syistä.

30. Ranskan hallituksen mukaan ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt niin niukasti tietoja, ettei niiden perusteella pystytä – riidan kohde huomioon ottaen – arvioimaan, edellyttääkö asian ratkaiseminen yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa.

31. Espanjan hallituksen vastaväite [17] on hieman rajatumpi, sillä se koskee ensimmäistä kysymystä ja toissijaisesti sen jälkiosaa, joiden se katsoo koskevan tosiseikkojen arviointia. Espanjan hallituksen mukaan sen määrittäminen, onko oikeudenkäynnissä tuomittu teko sama kuin aiemmassa oikeudenkäynnissä tuomittu teko, ei kuulu yhteisöjen tuomioistuimen tulkintatehtävän piiriin.

17 – Se huomauttaa, että on tapahtunut valitettava sekaannus pätevyyttä ja tulkintaa koskevien ennakkoratkaisukysymysten välillä (ks. 5 ja 7 kohta).

A *Ennakkoratkaisupyynnön merkityksellisyys*

32. Ranskan hallitus ei ole väärässä todetessaan, että Van Straatenin vaatimuksen luonne ja tarkoitus eivät käy selvästi ilmi Rechtbankin tuomiosta. Ne kuitenkin selkiävät, kun tarkastellaan lähemmin riidan taustalla olevia menettelyjä ja Alankomaiden väliintulokirjelmää.

33. Yleissopimuksen 111 artiklan 1 kohtaan vedoten Van Straaten pyysi tuomioistuinta peruuttamaan ilmoituksen, joka hänestä tehtiin Schengenin tietojärjestelmään; tämä tehtävä kuuluu Italian tasavallalle, jota asiassa annettava lopullinen päätös sitoo (yleissopimuksen 106 artiklan 1 kohta yhdessä sen 111 artiklan 2 kohdan kanssa).

34. Ilmoitus johtui Milanon Tribunale Ordinarion antamasta tuomiosta, jonka täytäntöönpanemiseksi virallinen syyttäjä vaati Van Straatenia luovutettavaksi, mikä puolestaan edellytti hänen pidättämistään.

35. Lyhyesti sanottuna järjestelmään tehdyn ilmoituksen oikeutus riippuu rangaistuksen oikeutuksesta, toisin sanoen kyseisen ilmoituksen peruuttamiseksi nostettu kanne voi menestyä vain, jos ilmoituksen perusteena oleva toimenpide on laiton. Tästä seuraa, että jos tuomio loukkaa ne bis in idem -periaatetta, se ei oikeuta tuomitun pidättämistä luovutustarkoituksessa sen jälkeen, kun tästä

on tehty ilmoitus mainittuun tietojärjestelmään.[18] Ei siis ole mitenkään epätavallista, että Rechtbank 's-Hertogenbosch kyseisen periaatteen takaamiseksi tiedustelee yleissopimuksen 54 artiklassa käytetyn ilmauksen "sama teko" merkitystä kysymällä, voidaanko kyseistä periaatetta soveltaa silloin, kun on näytön puuttumisen takia annettu vapauttava tuomio.

36. Voitaisiin väittää, että asiaa on hyödytöntä tutkia, koska Van Straatenin ei tarvitse pelätä pidätystä kotimaassaan siksi, että Alankomaiden viranomaiset ovat yleissopimuksen 95 artiklan 3 kohdan nojalla lisänneet ilmoitukseen maininnan pidätyksen kieltämisestä (johon viittasin tämän ratkaisuehdotuksen 17 kohdassa); mutta tämä lähestymistapa on virheellinen kahdestakin syystä: ensinnäkin siinä puututtaisiin yhteisöjen tuomioistuimen tehtäviin, joihin pääasian kantajan intressin analysointi ja asiavaltuuden tutkiminen kuuluvat; toiseksi siinä jätettäisiin tunnustamatta paitsi se, ettei tällainen pyynnön vastaanottaneen valtion tarkkaan rajattu väliintulo estä vapaudenriistoa muissa jäsenvaltioissa, myös se, että yleissopimuksen 54 artiklan tarkoituksena on turvata unionin kansalaisten vapaa liikkuvuus,[19] mikä vahvistetaan EU 2 artiklan 1 kohdan neljännessä luetelmakohdassa.

37. Lisäksi EY 234 artiklan mukaista järjestelmää voidaan soveltaa EU 35 artiklan osalta, viimeksi mainitun määräyksen erityispiirteet huomioon ottaen,[20] mutta sen soveltamisessa on otettava huomioon oikeuskäytännön kehitys. Kummassakin määräyksessä edellytyksenä ennakkoratkaisukysymysten esittämiselle yhteisöjen tuomioistuimelle on, että kansallinen tuomioistuin katsoo, että kysymys on ratkaistava, jotta se voi antaa tuomion, ja tästä seuraa, että olettama, jonka mukaan ennakkoratkaisukysymyksellä on merkitystä, voidaan hylätä vain silloin, kun a) tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, b) kun kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai c) kun yhteisöjen tuomioistuimelta puuttuvat ne tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin,[21] ja nämä edellytykset eivät tässä tapauksessa täyty, kuten edellä olen selittänyt.

38. Viimeinen tutkittavaksi ottamisen este, jonka komissio kiisti ja joka liittyy Ranskan hallituksen väitteeseen asian tutkimisen hyödyttömyydestä, liittyy siihen, onko yleissopimuksen 54 artiklalla ajallisia vaikutuksia alkuperäiseen riita-asiaan.

39. Kyseisen artiklan ajallisia vaikutuksia arvioitiin asiassa Van Esbroeck, jossa antamassani ratkaisuehdotuksessa esitin, että oikeutta olla tulematta syytetyksi tai rangaistuksi useaan kertaan samasta rikoksesta voidaan pitää aineellisena oikeutena, josta seuraa, että ketään, "joka on syyllistynyt rikkomiseen ja suorittanut rangaistuksensa, ei syytetä uudelleen eikä hänelle määrätä uutta rangaistusta", ja tämä toteutuu täysin näiden edellytysten täyttyessä sillä hetkellä,

18 – Komissio tarkastelee näitä näkemyksiä huomautustensa 30–36 kohdassa.

19 – Em. yhdistetyt asiat Gözütok ja Brügge, tuomion 38 kohta ja em. asia Miraglia, tuomion 32 kohta.

20 – Asia C-105/03, Pupino, tuomio 16.6.2005 (Kok. 2005, s. I-5285, 19 ja 28 kohta).

21 – Edellä alaviitteessä 20 mainittu asia Pupino, tuomion 29 ja 30 kohta.

kun julkiselle vallalle syntyy ikään kuin mitalin kääntöpuolena velvollisuus pidättäytyä kaikista seuraamustoimista. Aiemmin annettu lopullinen tuomio on edellytyksenä tämän periaatteen soveltamiselle (31 kohta). Ensimmäisen tuomion päivämäärällä ei ole merkitystä, mutta toinen tuomio annettiin vasta yleissopimuksen voimaantulon jälkeen, eikä siihen sisälly määräystä, joka koskisi erityisesti 54 artiklan ajallisia vaikutuksia (em. ratkaisuehdotuksen 32 ja 29 kohta). Edellä mainitussa asiassa annetussa tuomiossa katsottiin ratkaisuehdotukseni mukaisesti, että ne bis in idem -sääntöä voidaan soveltaa nyt esillä olevan kaltaisissa tilanteissa (23 ja 24 kohta).

40. Kyseinen kansainvälinen asiakirja, jota ei tosiseikkojen tapahtuma-aikana (kun ensimmäinen tuomio annettiin Alankomaissa ja oikeustoimet aloitettiin Italiassa) ollut vielä julkaistu, oli kuitenkin jo voimassa silloin, kun toinen tuomio jälkimmäisessä maassa annettiin; tuolloin ne bis in idem -periaate oli siis täysin toiminnassa, joten edellä 33–37 kohdassa esittämäni päätelmät ovat edelleen täysin päteviä.

B *Määrittelemätön oikeudellinen käsite*

41. Espanjan hallitus ei suinkaan ole väärässä, kun se huomauttaa ensimmäisen kysymyksen koskevan tosiseikkoja; se kuitenkin erehtyy vaatiessaan, että kysymys on lähtökohtaisesti jätettävä tutkimatta.

42. Espanjan hallituksen vaatimus ei koske koko kysymystä, vaan ainoastaan suluissa olevia huomautuksia, joissa ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyytää ottamaan kantaa tiettyyn riita-asian yksityiskohtaan, mikä ei ole mahdollista, koska se ylittäisi yhteisöjen tuomioistuimen tulkintavaltuudet.

43. Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellä on siitä huolimatta, että se liittyy tosiseikkoihin, kiistaton tulkinnallinen arvo, sillä se koskee kyseiseen määräykseen sisältyvää määrittelemätöntä oikeudellista käsitettä [22] ("sama teko").

44. Samankaltainen ongelma tuli esille jo asiassa Van Esbroeck, jossa totesin, että sen selvittäminen, ovatko tietyn rikosasian vireille saattamiseen liittyvät teot samoja kuin aiemman rikosasian vireille saattamiseen liittyvät teot, on perustavanluonteinen osa lainkäyttötehtävää, ja siihen on pätevä ainoastaan sellainen tuomioistuin, joka tuntee välittömästi arviointinsa perustana olevan todellisuuden, tämän kuitenkaan rajoittamatta asianmukaista muutoksenhakua toisessa oikeusasteessa (ratkaisuehdotuksen 36 kohta). Yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on ainoastaan antaa tulkintaa varten kriteerejä, joissa yleissopimuksen 54 artiklan perusta ja tarkoitus huomioon ottaen osoitetaan soveltuvin tapa saavuttaa yhtenäinen kohtelu koko Euroopan unionin alueella (37 kohta).

22 – Näin olen sitä luonnehtinut asiassa Van Esbroeck antamassani ratkaisuehdotuksessa, 38 kohta.

45. Tässä vaiheessa lienee tuloksetonta esittää yhteisön oikeuden mukaisia itsenäisiä suuntaviivoja, joiden pohjalta voitaisiin antaa yleinen kriteeri mahdollisia tulevaisuudessa käsiteltäviä asioita varten, koska "rikospoliittiset tilanteet ja rikosoikeudenkäynnin luonne vaikeuttavat yleispätevien perusteiden laatimista" niin, että lähtökohta, joka olisi hyödyllinen joidenkin rikosoikeudellisten luokittelujen tai tietyntyyppisen osallisuuden osalta, voi olla epäasianmukainen muissa tapauksissa (38 ja 39 kohta). Lienee järkevämpää omaksua kanta, joka on näiden ääripäiden väliltä, siten, että pääasian oikeudenkäynnin tosiseikkoihin paneutumatta arvioidaan tapauksen erityisiä olosuhteita, jotta kansallista tuomioistuinta voidaan auttaa sellaisten sääntöjen avulla, joiden tarkoituksena on riita-asian ratkaiseminen kyseisen oikeussäännön hengen mukaisesti (40 kohta).

46. Uskon, että tällainen lähestymistapa helpottaa hyödyllisen vastauksen antamista ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle ilman, että ryhdyttäisiin ratkaisemaan asiaa sen puolesta, ja että se poistaa Espanjan hallituksen esittämät epäilykset.

VI Ennakkoratkaisukysymysten arviointi

47. Näiden taustaselvitysten jälkeen siirryn pidemmittä puheitta tarkastelemaan Rechtbank 's-Hertogenboschin esittämiä kysymyksiä. Kuten edellä totesin, niistä ensimmäistä on jo tutkittu asian Van Esbroeck yhteydessä; toiseen kysymykseen antavat puolestaan osviittaa yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge ja asiassa Miraglia annetut tuomiot. Tässä tapauksessa on kuitenkin kyse saman määräyksen eri kohtien tulkinnasta.

48. Aloitan jälkimmäisestä kysymyksestä, koska jos katsotaan, että näytön puuttumisen takia annettu vapauttava tuomio ei estä tutkimasta uudelleen "samaa tekoa", silloinhan tätä käsitettä on turha arvioida.

A *Lainvoimaisen tuomion käsite: näytön puuttumisen takia annettu vapauttava tuomio (toinen kysymys)*

49. Yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge antamassani ratkaisuehdotuksessa totesin, että kenenkään, jota koskevassa asiassa on annettu päätös jossakin yleissopimuksen allekirjoittajavaltiossa, asiaa ei saa tutkia uudelleen toisessa jäsenvaltiossa saman teon osalta, riippumatta siitä, onko tuomio vapauttava vai langettava (46 kohta).

50. Kantani ei edelleenkään ole muuttunut, mutta toisin kuin edellä mainitussa tapauksessa, jossa tätä ei kiistetty, nyt esillä olevassa asiassa on selvitettävä, mistä syistä tämänkaltainen tuomio laukaisee ne bis in idem -säännön suojavaikutuksen.

1. Kirjaimellinen tulkinta

51. Yleissopimuksen 54 artiklan merkitys on yksiselitteinen, sillä siinä kielletään syyttämästä uudelleen henkilöä, joka on saanut lainvoimaisen tuomion ilman, että otettaisiin kantaa tuomion tulokseen, ja täsmennetään tämän kiellon edellyttävän sitä, että kyseinen henkilö on "tuomion saatuaan" [23] suorittanut rangaistuksensa tai että rangaistusta ei voida panna täytäntöön. Tämän täsmentäminen olisi tarpeetonta, jos periaatetta sovellettaisiin vain sellaisissa tapauksissa, joissa rangaistus on suoritettu.

52. Tämä näkemys tulee esille myös asiassa Miraglia annetussa tuomiossa, vaikkakin epäsuorasti, koska asia ei suoranaisesti koskenut tätä näkökohtaa; tuomiossa painotetaan "pääasian" arviointia (30 kohta) ja todetaan, ettei yleissopimuksen 54 artiklaa sovelleta sellaiseen päätökseen, jolla asian käsittely päätetään sen jälkeen, kun on jo aloitettu rikosoikeudellinen menettely toisessa jäsenvaltiossa (35 kohta). Keskeistä on rikosoikeudellinen lainkäyttö, jossa punnitaan kaikki asiaan liittyvät seikat, eikä merkitystä ole sillä, minkä ulottuvuuden itse tuomio saa (selvitän tätä ajatusta tarkemmin jäljempänä).

23 – Muissa kielitoisinnoissa käytetään vastaavia ilmauksia, esim. en cas de condamnation (ranska); im Fall einer Verurteilung (saksa); if a penalty has been imposed (englanti) ja in caso di condanna (italia).

53. Tämä päätelmä vahvistetaan selväsanaisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjassa. [24] Sen 50 artiklan mukaan ketään ei nimittäin saa tutkia uudelleen rikoksesta, josta hänet on jo *"vapautettu tai tuomittu syylliseksi"* [25] lain mukaisesti.

54. Nämä perustelut tekevät tyhjiksi senkaltaiset tulkinnat, joita Itävallan hallitus esittää kirjallisten huomautustensa 37 kohdassa, jossa se torjuu edellä mainitun päätelmän. Schengenin järjestelmässä se, että ne bis in idem -periaatteen soveltaminen edellyttäisi henkilön toteamista syylliseksi riippumatta siitä, annetaanko tästä tuomiota, olisi yleissopimuksen 54 artiklan hengen vastaista ja kaventaisi perusteettomasti tämän määräyksen soveltamisalaa jättämällä sen ulkopuolelle vapauttavat tuomiot sillä perusteella, että niihin ei sisälly tätä subjektiivista osatekijää. [26]

55. Sama vastakkainasettelu on havaittavissa Espanjan hallituksen väitteessä, joka on paitsi ristiriitainen [27] myös virheellinen, koska sen

24 – EYVL 2000, C 364, s. 1.

25 – Tämä todetaan yhtä vakuuttavasti 19.12.1966 tehdyssä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (14 artiklan 7 kohta), ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen pöytäkirjassa N:o 7 (4 artiklan 1 kohta) ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännössä (20 artiklan 1 kohta).

26 – Sääntö toimisi silloin, kun rankaisemisesta luovutaan, vaikka henkilö on syyllinen (anteeksiantoperusteet, objektiivisten edellytysten puuttuminen teosta rankaisemiselle tai syytteen nostamiselle), mutta ei silloin, kun rankaisematta jättäminen johtuu siitä, että on todettu jokin syyntakeisuuden tai syyksiluettavuuden puuttumiseen johtava syy.

27 – Huomautustensa 31 kohdassa Espanjan hallitus väittää sanamuodon "tuomion saatuaan" osoittavan, ettei yleissopimuksen 54 artikla koske vapauttavia tuomioita, mutta se unohtaa, että kyseisen määräyksen pääpaino on ilmaisussa "henkilö, jota koskevassa asiassa sopimuspuoli *on antanut* lainvoimaisen *tuomion*".

mukaan kyseisen määräyksen tarkoituksena on soveltaa suhteellisuusperiaatetta, mikä edellyttää, että seuraamus vastaa rikoksen vakavuutta. [28]

2. Teleologinen tulkinta

a) Ne bis in idem -sääntö Schengenin sopimuksessa

56. Ne bis in idem -säännön perustana on kaksi muuta periaatetta, joista toinen on oikeusvarmuus ja toinen kohtuus. Lakia rikkoneen henkilön on voitava tietää, että hän on sovittanut tekonsa rangaistuksen täytäntöönpanon myötä eikä hänen tarvitse pelätä uusia seuraamuksia. Jos hänet on vapautettu syytteestä, hänen on voitava olla varma siitä, ettei syytettä voida nostaa uudestaan (yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge annettu ratkaisuehdotus, 49 kohta ja asiassa Van Esbroeck annettu ratkaisuehdotus, 19 kohta).

57. Ne bis in idem -sääntö on kansalaisten perusoikeus, joka johdetaan oikeudesta saada asianmukainen oikeudenkäynti ja oikeudenmukainen tuomio; toisaalta kyse on oikeusjärjestyksen sellaisesta rakenteellisesta edellytyksestä, jonka legitimiteetti perustuu oikeusvoimaisuuden kunnioittamiseen (asiassa Van Esbroeck annettu ratkaisuehdotus, 21 kohta).

58. Silloin, kun on seuraamusten kertautumisen takia sovellettava suhteellisuusperiaatetta, jotta mahdollista seuraamusta määrättäessä otettaisiin huomioon kaikki aikaisemmat seuraamusta koskevat päätökset, tulee voimaan niin sanottu Anrechnungsprinzip tai "päätöksen huomioon ottamista koskeva periaate", [29] jota ei pidä sekoittaa ne bis in idem -periaatteeseen, vaikka nämä kaksi täydentävätkin toisiaan. Yleissopimuksen 54 artikla ei sisällä muodollista menettelyohjetta, jolla olisi suhteellisuusperiaatteen mukaisesti lieventävä vaikutus silloin, kun henkilö tuomitaan kahteen kertaan samasta teosta, vaan kyseessä on perustavanlaatuinen tae, joka estää sen, että samassa asiassa tehdään toinen päätös (Erledigungsprinzip tai "asian päätökseen saattamista koskeva periaate"). [30]

59. Schengenin säännöstössä ne bis in idem -periaate koskee myös oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen, jonka tavoitteena on mahdollistaa Euroopan kansojen yhdentyminen

28 – Äärimmäisyyksiin vietynä tällainen menettely mahdollistaisi asian tutkimisen uudelleen paitsi silloin, kun syytetty vapautetaan rikosvastuusta, myös silloin, kun ensimmäinen tuomio ei vastaa toisen jäsenvaltion tuomioistuimen arviota tekojen vakavuudesta, mikä oikeuttaisi jälkimmäisen määräämään "lisärangaistuksen" seuraamuksen suhteuttamiseksi yhteiskunnallisesti moitittavaan tekoon, mistä seuraisi, että valtion suvereniteettiin, jota kukaan ei kiellä, puututtaisiin vapaaehtoisen kansainvälisen sopimuksen sijasta ulkomaisten viranomaisten yksipuolisella väliintulolla.

29 – Tämä käy ilmi yleissopimuksen 56 artiklasta. Siinä velvoitetaan jäsenvaltiot, jotka on 55 artiklan nojalla vapautettu 54 artiklan soveltamisesta, "ottamaan huomioon" aikaisemmat rangaistukset, jos ne aloittavat sellaista henkilöä koskevan tutkinnan, jonka joku toinen allekirjoittajavaltio on jo lainvoimaisesti tuominnut.

30 – Käytin vastaavia ilmauksia myös 11.2.2003 antamassani ratkaisuehdotuksessa asiassa C-213/00 P, Italcementi v. komissio (96 ja 97 kohta) ja asiassa C-217/00 P, Buzzi Unicem v. komissio (178 ja 179 kohta), jotka yhdistettiin neljän muun asian kanssa tuomion antamista varten, ja jossa tuomio annettiin 7.1.2004 (Kok. 2004, s. I-123). Ks. yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge antamani ratkaisuehdotuksen alaviite 19.

tekemällä unionista vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue. [31] Rajatarkastusten asteittainen lakkauttaminen, joka on väistämätön vaihe siirryttäessä tähän yhteiseen alueeseen, ei ole aivan riskitöntä, koska se suosii niitä, jotka käyttävät hyväkseen valvonnan vähenemistä laajentaakseen laitonta toimintaansa, joten poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön lisääminen on välttämätöntä. Mutta tämä tärkeä tavoite on saavutettava rajoittamatta demokraattiseen oikeusvaltioon erottamattomasti kuuluvia vapauksia.

60. Monikansallinen ympäristö vaatii – kuten jo edellä totesin – paitsi enemmän yhteistyötä myös rajatylittävien syytetoimien laajempaa hyväksymistä.

b) Vastavuoroinen luottamus

61. Ne bis in idem -periaate palvelee [32] oikeusvarmuuden periaatetta, jonka mukaan viranomaisten päätöksiä ei voida enää rajattomasti riitauttaa sen jälkeen, kun ne ovat oikeusvoimaiset. Kun toimenpiteistä on yhdessä jäsenvaltiossa luovuttu, muiden jäsenvaltioiden kuuluu ottaa syyteoikeuden lakkaaminen huomioon. Unionin yhdentyminen edellyttää, että jäsenvaltiot avustavat toisiaan, mutta tätä yhteistä tavoitetta ei voida saavuttaa ilman jäsenvaltioiden vastavuoroista luottamusta toistensa rikosoikeudellisiin järjestelmiin eikä myöskään ilman, että ne vastavuoroisesti tunnustavat toistensa päätökset, jotka on tehty varsinaisilla "perusoikeuksien yhteismarkkinoilla". [33]

62. Vaikka valtiossa ei käsitellä tiettyä asiaa samalla tai edes lähes samalla tavalla kuin jossakin toisessa valtiossa, lopputulosta voidaan kuitenkin pitää oman valtion päätöksiin verrattavana, koska se perustuu samoihin periaatteisiin ja arvoihin: tämä vaatii luottamusta kyseisen kunnianhimoisen hankkeen eli Euroopan unionin muiden osapuolten sääntöihin ja siihen, että sääntöjä sovelletaan oikein, ja niiden soveltamisen seuraukset on hyväksyttävä, vaikka ne johtaisivatkin eri ratkaisuihin; [34] tämä tarkoittaa, että ratkaisut on tunnustettava, mistä seuraa, että myös ne bis in idem -periaatetta on noudatettava.

63. Lyhyesti sanottuna, jos jäsenvaltio tuomitsee rikoksentekijän tai rikokseen osallisen, [35] muiden jäsenvaltioiden tuomioistuimet eivät saa tutkia asiaa uudestaan, olipa

31 – Tätä käsitettä on selvitetty yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge annetun tuomion 38 kohdassa ja asiassa Miraglia annetun tuomion 32 kohdassa.

32 – Näin esitin yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge antamani ratkaisuehdotuksen 119 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa.

33 – Toimenpideohjelmassa rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen täytäntöönpanemiseksi (EYVL 2001, C 12, s. 10) ne bis in idem -periaatetta pidetään yhtenä tähän tarkoitukseen sopivista keinoista (s. 12). Samaa todetaan rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroista tunnustamista ja jäsenvaltioiden välisen luottamuksen lujittamista koskevassa komission tiedonannossa neuvostolle ja Euroopan parlamentille (KOM(2005) 195 lopullinen, s. 4).

34 – Yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge annetun tuomion 33 kohta ja asiassa Van Esbroeck annetun tuomion 30 kohta.

35 – Ehdotan tätä lähestymistapaa yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge antamani ratkaisuehdotuksen 119 kohdassa, jossa painotan, että oikeudellisissa päätöksissä ilmaistaan valtiovallan lopullinen kanta riippumatta siitä, onko tämän kannan ilmaissut tuomioistuin lainkäyttötehtäväänsä toteuttaessaan, tutkintatuomari tutkintatehtäväänsä suorittaessaan vai syyttäjäviranomainen ajaessaan syytettä lainvastaisten tekojen perusteella.

tuomion sisältö langettava tai vapauttava,[36] sillä molemmat tuomiot kuuluvat samaan rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään.

3. Mahdolliset tuomiot

64. Langettaviin tuomioihin ei liity mitään epäselvyyttä, ja varsinaisten rangaistustuomioiden lisäksi tähän ryhmään kuuluvat myös päätökset, joilla virallinen syyttäjä syytetyn täytettyä tietyt velvoitteet päättää lopullisesti vireillä olevan menettelyn (yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge annettu tuomio).

65. Vapauttavaa tuomiota ei koskaan saa tutkia uudelleen, koska valtiovallalla on yksinoikeus määrätä rikoksesta lopullinen rangaistus arvioimalla "pääasiaa".[37] Tähän asiassa Miraglia annettuun tuomioon esitettyyn päätelmään liittyy eri olettamuksia sen mukaan, perustuuko vapauttava päätös syytettyyn nähden sisäisiin tai ulkoisiin syihin. Sisäisiin syihin sisältyy vapauttavan tuomion antaminen sillä perusteella, että syytetyltä puuttuvat olennaiset edellytykset vastata teostaan (syyntakeisuuden tai syyksiluettavuuden puuttuminen, kuten alaikäisyys tai mielenhäiriö). Ulkoisiin syihin kuuluvat sellaiset objektiiviset tilanteet, joissa syytetyltä ei voida vaatia toisenlaista käyttäytymistä (oikeuttamisperusteet: hätävarjelu, pakkotila tai ylipääsemätön pelko) tai joihin ei liity tunnusmerkillisiä henkilökohtaisia ominaisuuksia (rikokseen liittyvät subjektiiviset tekijät), sekä seikat, jotka liittyvät ajan kulumiseen[38] ja itse tutkittuun todellisuuteen.

66. Tähän viimeiseen ryhmään kuuluvia vapauttavia tuomioita voidaan perustella seuraavasti: 1) tekoihin ei sisälly rikosta, 2) syytetty ei ole tehnyt kyseisiä tekoja tai 3) syyllisyyttä ei ole näytetty toteen;[39] nyt esillä oleva ennakkoratkaisukysymys kuuluu kolmanteen ryhmään.

4. Näytön puuttumisen takia annettu vapauttava tuomio

67. Tämänluonteinen tuomio edellyttää pääasian arviointia; toisin sanoen se merkitsee päätöksen tekemistä siitä, voidaanko teko

36 – Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti 3.10.2002 tekemässään asian tutkimatta jättämistä koskevassa päätöksessä (asia Zigarella v. Italia, nro 48154/99), että ne bis in idem -periaatteen tarjoamat takeet eivät riipu oikeudenkäynnin lopputuloksesta. Sama ajatus toistettiin sittemmin toisessa, 15.3.2005 tehdyssä päätöksessä (asia Horciag v. Romania, nro 70982/01).

37 – Tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 6 mainitussa Vihreässä kirjassa komissio pohtii (kysymys 18), olisiko arvioitava "pääasian kannalta", voiko päätöksellä olla ne bis in idem -vaikutus (s. 12).

38 – Asiassa C-467/04, Gasparini ym. (tuomio 28.9.2006, Kok. 2006, s. I-9199), Audiencia Provincial de Málaga esittää ensimmäisen oikeusasteen rikostuomioistuimena ennakkoratkaisukysymyksen, jossa yhteisöjen tuomioistuinta pyydetään ratkaisemaan, voidaanko syyte hylätä rikoksen vanhentumisen vuoksi.

39 – Ellei syyttömyysolettamaa olisi, voitaisiin sanoa, että "syyttömyys on näytetty toteen" ja "syyllisyydestä ei ole näyttöä", mikä on Rechtbank 's-Hertogenboschin kysymyksen kannalta tärkeä ja merkityksellinen seikka.

lukea oikeussubjektin syyksi, eli valtiovalta ratkaisee asian lopullisesti käyttämällä oikeudenkäyttövaltaansa.

68. Ne bis in idem -periaatteen mukaan ketään ei saa rangaista, kuten ei myöskään "syyttää" eikä "tutkia uudelleen" kahdesti samasta rikoksesta. Yleissopimuksen 54 artiklassa käytetään ensiksi mainittua ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa toiseksi mainittua substantiivia. Tämä tuodaan erittäin selvästi esille yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge, jossa korostetaan, että yleissopimuksen 54 artiklan "tarkoituksena on estää se, että henkilöä voitaisiin *syyttää* samoista teoista useiden eri jäsenvaltioiden alueella" (38 kohta). Asiassa Miraglia annetussa tuomiossa (32 kohta) ja asiassa Van Esbroeck annetussa tuomiossa (33 kohta) vahvistetaan tämä tulkinta, mikä on täysin tarkoituksellista, koska edellä mainittu periaate palvelee – kuten olen jo selittänyt – kohtuuden ja oikeusvarmuuden tavoitteita, joihin liittyy oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin; lisäksi kyseinen periaate suojelee henkilöitä epäinhimilliseltä ja ihmisarvoa alentavalta kohtelulta, jona on pidettävä käytäntöä toistuvien seuraamusten määräämisestä samasta rikkomisesta. [40]

69. Rikosoikeudenkäynti on jo sinänsä väistämätön rasite sille, jota perustelluista syistä epäillään oikeudellisesti moitittavasta teosta; mutta jos tuomioistuin päättää lopullisesti, ettei syytteitä ole näytetty toteen, oikeudenkäyntiä ei voi aloittaa uudelleen silloinkaan, kun tulee esille syyllisyyteen viittaavia uusia tosiseikkoja.

70. Tämä seuraus ei johdu mistään toissijaisesta kriteeristä, kuten in dubio pro reo -periaatteesta, jota sovelletaan arvioitaessa näyttöä, [41] vaan kansalaisen perusoikeudesta, joka suojaa häntä viranomaisten mielivallalta ja mahdollistaa vapauttavan tuomion vain, jos syyttömyyttä ei kaikkien mahdollisten takeiden antamisen ja asianmukaisten syytemenettelyjen jälkeen ole voitu kumota.

71. Syyttömäksi julistetulla ei siis ole aihetta huoleen, [42] olipa syyttömyys todettu aineellisesti tai sen edellä mainitusta jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuvan yksilön perusoikeuden perusteella, joka on sisällytetty Euroopan unionin perusoikeuskirjaan (48 artiklan 1 kohta) ja joka lisäksi mainitaan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa; se on yksi yhteisön oikeuden yleisistä periaatteista EU 6 artiklan 2 kohdan merkityksessä.

40 – Tätä näkökohtaa painotan asiassa Van Esbroeck antamani ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 10.

41 – Jos tunnusmerkillisten subjektiivisten tai objektiivisten seikkojen suhteen on epäselvyyttä, asia on ratkaistava syytetyn eduksi ja syytetty on vapautettava.

42 – Helleenien tasavallan aloitteessa neuvoston puitepäätöksen tekemiseksi ne bis in idem -periaatteen soveltamisesta (EUVL 2003, C 100, s. 24) haluttiin kyseisen periaatteen soveltamisala laajentaa myös tapauksiin, joissa syyte on hylätty (2 artiklan 1 kohta).

72. Lyhyesti sanottuna olen komission ja menettelyyn osallistuneiden jäsenvaltioiden – paitsi Espanjan – kanssa yhtä mieltä siitä, että henkilölle on yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetulla tavalla jo "annettu tuomio", jos hänet on näytön puuttuessa vapautettu syytteistä. [43]

73. Kukaan – edes Espanjan hallitus – ei kiistä ne bis in idem -periaatteen merkityksellisyyttä kyseisen kaltaisissa tilanteissa kansallisessa oikeusjärjestyksessä, joten kenelläkään ei myöskään pitäisi olla syytä epäillä sen sovellettavuutta samanlaisissa yhteyksissä Euroopan unionin kaltaisessa ylikansallisessa järjestelmässä, ellei sitten kyseisestä periaatteesta omaksuta ahdasta ja varautunutta käsitystä, joka horjuttaisi tämän yhteisen alueen kahta peruspilaria: keskinäistä luottamusta, johon kuuluu tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen, ja kansalaisten perusoikeuksien kunnioittamista.

B *"Saman teon" käsite (ensimmäinen kysymys)*

74. Ennakkoratkaisupyynnön tähän kohtaan annetaan vastaus asiassa Van Esbroeck annetussa tuomiossa, jonka mukaan yleissopimuksen 54 artiklaa on tulkittava siten, että sen soveltaminen edellyttää tapahtuneiden tekojen identtisyyttä, jolla tarkoitetaan sitä, että kyse on joukosta toisiinsa erottamattomasti liittyviä tekoja, riippumatta näiden tekojen oikeudellisesta luonnehdinnasta tai suojatusta oikeushyvästä. [44] Tuomiossa täsmennetään vielä, että samojen huumausaineiden maastavienti ja maahantuonti, jotka ovat Schengenin säännöstöön osallistuvissa eri valtioissa rangaistavia tekoja, on katsottava "samaksi teoksi", mutta että tätä koskeva lopullinen arviointi kuuluu kansallisille tuomioistuimille.

75. Tämä lähestymistapa nojautuu samassa asiassa 20.10.2005 antamassani ratkaisuehdotuksessa esitettyihin päätelmiin "saman teon" käsitteen perustumisesta puhtaasti tosiseikkoihin (41–49 kohta), sen soveltamisesta tietyn huumausaine-erän kuljettamiseen valtiosta toiseen (50–52 kohta) ja yleissopimuksen 71 artiklan ja Yhdistyneiden Kansakuntien vastaavien yleissopimusten tulkinnasta (53–58 kohta).

76. Vaikka analyysini tässä vaiheessa koen houkutusta päättää sen tähän, menen kuitenkin asiaan liittyvien erityispiirteiden takia vielä askeleen pidemmälle ja esitän joitakin näkemyksiä "saman teon" käsitteestä puut-

43 – Oikeuskirjallisuudessa ei kyseenalaisteta sitä, että lainvoimainen vapautus edellyttää tuomion antamista yleissopimuksen 54 artiklan merkityksessä (Dannecker, G., "La garantía del principio ne bis in idem en Europa", *Dogmática y ley penal. Libro homenaje a Enrique Bacigalupo*, nide I, Madrid, 2004, s. 171).

44 – Yhdistetyissä asioissa Gözütok ja Brügge antamassani ratkaisuehdotuksessa (48 ja 56 kohta) otan ohimennen kantaa seuraamuksella suojattuihin oikeushyviin ja intresseihin, mutta kyseistä toteamusta ei pidä erottaa asiayhteydestään, sillä silloinhan tekisin hätiköityjä päätelmiä ja siirtyisin puolustamaan kantaa, jonka asiassa Van Esbroeck antamassani ratkaisuehdotuksessa nimenomaisesti torjuin. Tässä ensimmäisessä ratkaisuehdotuksessani nimittäin puolustan ne bis in idem -periaatteen kansainvälistä ulottuvuutta vetoamalla arvoihin, mutta annan samalla ymmärtää, että Euroopan unionin piirissä ja Schengenin alueella tällä seikalla ei ole merkitystä, koska kaikki jäsenvaltiot tukeutuvat samoihin arvoihin (55 kohdan loppu).

tumatta kuitenkaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävään, sillä on sen asia ratkaista, onko teko, jonka vuoksi rikosasia on pantu vireille, sama kuin aikaisemmassa oikeudenkäynnissä tuomittu teko.

77. Viimeksi mainitun täsmennyksen esitän myönnytyksenä Espanjan hallitukselle, jonka mielestä ensimmäisen kysymyksen toiseen osaan (suluissa olevaan osaan) ei tule ottaa kantaa, koska se edellyttäisi tosiseikkojen arviointia, johon yhteisöjen tuomioistuin ei voi ryhtyä.

1. "Saman teon" objektiivinen osatekijä

78. Asiassa Van Esbroeck annetussa tuomiossa todetaan, että kyse on "joukosta konkreettisia ja toisiinsa erottamattomasti liittyviä seikkoja" (36 kohta). Tähän ilmaisuun sisältyvä objektiivinen osatekijä on kahtalainen.

79. Ensinnäkin se käsittää tekojen tapahtumapaikan ja -ajan, sillä jos ne ovat identtiset, niiden muodostamaa todellisuutta ei voida jakaa keinotekoisesti erillisiin osiin.

80. Toiseksi ja näitä tosiseikkoja väheksymättä ei voida unohtaa myöskään tekijän psyykkistä sidettä tekoihinsa.

81. Ajan, paikan, mutta myös tarkoituksen on oltava samat.

82. Tämä kolmikanta on selvitettävä, jotta voidaan todeta, onko kyseessä ne bis in idem -periaatteen vaatima identtisyys, mutta näiden kolmen muuttujan ei tietenkään tarvitse yhtyä samaan pisteeseen. Paikka voi vaihtua ilman, että itse teko muuttuu, kuten asiassa Van Esbroeck, jossa tietty määrä kiellettyjä aineita vietiin jäsenvaltiosta toiseen. Lainvastainen toiminta voi olla jatkuvaa ja jakautua erillisiin vaiheisiin, jotka kuitenkin rangaistuksen määräämistä varten katsotaan yhdeksi ainoaksi teoksi.[45] Mikään ei lopulta voi estää tekijän tarkoitusta vaihtelemasta, mutta itse teko pysyy siitä huolimatta muuttumattomana.

2. Subjektiivinen osatekijä: muiden tekoon osallisten olemassaolo ja kohtelu

83. Ne bis in idem -periaate on tae siitä, ettei ketään tuomita kahteen kertaan samasta

45 – Nämä piirteet esiintyivät van Straatenin toiminnassa, kun hän vei tietyn määrän heroiinia Italiasta Alankomaihin ja piti osaa siitä hallussaan Alankomaissa.

teosta. Tämä edellyttää, että teot ovat paitsi objektiivisesti myös subjektiivisesti identtisiä niin, että kun henkilö on kerran tuomittu, hänen ei enää tarvitse pelätä, että hänet tuomitaan uudelleen samasta teosta.

84. Tästä seuraa, että muiden henkilöiden osallisuus tekoihin, osallisten mahdollinen vaihtuminen rikollisen toiminnan aikana ja heille koituvien rikosoikeudellisten seuraamusten mahdollisuus ovat kaikki toissijaisia kysymyksiä.

85. Toisin sanoen tässä oikeudenkäynnissä riitautettu periaate toimii vain silloin, kun henkilöä syytetään ensimmäisen kerran ilman, että tekoon vaikuttaisi se, että siihen osallistuu muita henkilöitä, jotka vaihtuvat rikosten suorittamisen kuluessa.

VII Ratkaisuehdotus

86. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Rechtbank 's-Hertogenboschin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Henkilölle on Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 54 artiklassa tarkoitetulla tavalla "annettu tuomio", jos kyseinen henkilö on vapautettu häntä vastaan nostetuista syytteistä tuomiolla sillä perusteella, että niitä ei ole näytetty toteen.

2) Tosiseikkojen identtisyyden arvioimiseksi on

– tutkittava syytteen kohteena olleiden tekojen paikkansapitävyys kummassakin oikeudenkäynnissä, huolimatta niiden oikeudellisesta luokittelusta ja niistä oikeushyvistä ja intresseistä, joita allekirjoittajavaltioiden oikeusjärjestyksissä tai Schengenin säännöstössä tarkoitetuissa oikeusjärjestyksissä määrätyllä rangaistuksella on suojattu; ja

– ”sama teko” katsottava joukoksi toisiinsa erottamattomasti liittyviä tekoja, joiden määrittämiseksi on selvitettävä tekojen mahdollinen ajallinen ja paikallinen identtisyys ja niiden tekijän tarkoitus, eikä merkitystä ole sillä, että sen henkilön, jota ne bis in idem -periaatteen tarjoama tae koskee, kanssasyytetyt eivät kummassakaan tuomiossa ole täysin samat.

3) On kansallisen tuomioistuimen asia edellä esitettyjen kriteerien avulla ratkaista, merkitsevätkö heroiinierän hallussapito Italiassa, sen tuonti Alankomaihin ja sen tai sen osan hallussapito Alankomaissa ”samaa tekoa”.